

YOSHLAR HUQUQLARI — JAMIYAT KELAJAGINING HUQUQIY POYDEVORI

Mirabdullayeva Farzona,

*TDYU huzuridagi M.S.Vosiqova nomidagi akademik litseyning 2.13-guruh
o'quvchisi*

Annotatsiya. Maqolada yoshlarning huquq va erkinliklari, ularni huquqiy himoya qilishning ahamiyati hamda yoshlar orasida huquqiy madaniyatni shakllantirish masalalari yoritiladi. Ta'lim, mehnat, fikr erkinligi va jamiyat hayotida ishtirok etish huquqlari tahlil qilinib, huquqiy bilim demokratik jamiyatni rivojlantirish sharti sifatida asoslanadi.

Kalit so'z va iboralar: yoshlar, huquq, erkinlik, majburiyat, huquqiy madaniyat, huquqiy ong, ta'lim, jamiyat, qonun ustuvorligi.

Аннотация. В статье рассматриваются права и свободы молодежи, значение их правовой защиты, а также вопросы формирования правовой культуры среди молодежи. Анализируются права на образование, труд, свободу слова и участие в жизни общества, обосновывается роль правовых знаний в развитии демократического общества.

Ключевые слова и словосочетания: молодежь, право, свобода, обязанность, правовая культура, правосознание, образование, общество, верховенство закона.

Abstract. This article examines the rights and freedoms of youth, the importance of their legal protection, and issues of forming legal culture among young people. It analyzes rights to education, labor, freedom of expression and civic participation, substantiating that legal knowledge is vital for a democratic society.

Keywords and phrases: youth, right, freedom, duty, legal culture, legal awareness, education, society, rule of law.

Kirish

Har qanday davlatning kelajagi uning yosh avlodiga bog'liq. Yoshlar jamiyatning eng faol, bilim olishga intiluvchan va yangilikka ochiq qatlamidir. Bugungi yoshlarning bilim va dunyoqarashi, huquqiy savodxonligi hamda fuqarolik pozitsiyasi ertangi jamiyatning qanday bo'lishini belgilab beradi. Shu sababli yoshlarning huquq va erkinliklarini ta'minlash, ularni qonuniy manfaatlarini himoya qilishga o'rgatish davlat va jamiyat oldidagi muhim vazifalardan biridir.

Huquqiy davlatning asosiy belgilaridan biri — inson huquq va erkinliklarining qonun bilan kafolatlanishi va himoya qilinishidir. Yoshlar ham jamiyatning to'laqonli a'zosi sifatida turli huquqlarga ega. Biroq o'z huquqlarini bilishning o'zi yetarli emas. Inson o'z huquqlaridan foydalanish bilan birga, o'z majburiyatlarini ham anglashi va boshqa shaxslarning huquqlarini hurmat qilishi kerak.

Bugungi kunda yoshlar uchun huquqiy bilimlarning ahamiyati yanada ortib bormoqda. Internet va ijtimoiy tarmoqlarning keng tarqalishi natijasida yoshlar turli xil axborotlarga tezkor ega bo'lmoqda. Bunday sharoitda qonuniy va noqonuniy xatti-harakatlarni farqlash, o'z huquqlarini himoya qilish va boshqalarning huquqlariga hurmat bilan munosabatda bo'lish uchun yetarli huquqiy bilimga ega bo'lish zarur.

Asosiy qism

1. Yoshlarning asosiy huquqlari

Yoshlarning huquqlari inson huquqlarining ajralmas qismi hisoblanadi. Eng muhim huquqlardan biri — ta'lim olish huquqidir. Ta'lim insonning shaxs sifatida rivojlanishi, kasb egallashi va kelajakda jamiyatda munosib o'rin topishi uchun katta ahamiyatga ega. Bilimli yosh o'z huquqlarini yaxshiroq anglaydi va turli vaziyatlarda qonuniy yo'l tutish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Bundan tashqari, yoshlarning mehnat qilish, dam olish, sog‘lig‘ini muhofaza qilish, o‘z fikrini bildirish va jamiyat hayotida ishtirok etish bilan bog‘liq huquqlari ham mavjud. Ushbu huquqlarning amalga oshirilishi yoshlarning mustaqil shaxs sifatida shakllanishiga yordam beradi.

Ayniqsa, fikr va so‘z erkinligi yoshlar hayotida muhim o‘rin tutadi. Yosh inson o‘z fikrini erkin ifodalashi, turli masalalar yuzasidan o‘z qarashlariga ega bo‘lishi mumkin. Shu bilan birga, fikr bildirish erkinligi boshqa insonlarning sha‘ni, qadr-qimmati va huquqlarini hurmat qilish mas‘uliyati bilan bog‘liq. Demak, huquq va mas‘uliyat bir-biridan ajralmas tushunchalardir.

2. Huquqiy madaniyatning yoshlar hayotidagi o‘rni

Huquqiy madaniyat insonning qonunlarni bilishi, ularga hurmat bilan munosabatda bo‘lishi va kundalik hayotda qonuniy xatti-harakat qilishi bilan bog‘liq. Yoshlar orasida huquqiy madaniyatning rivojlanishi huquqbuzarliklarning oldini olishda ham muhim ahamiyatga ega.

Huquqiy bilimga ega bo‘lgan yosh o‘z harakatlarining oqibatlarini oldindan anglashga harakat qiladi. Masalan, internetdan foydalanishda boshqa insonning shaxsiy ma‘lumotlarini ruxsatsiz tarqatish, haqorat qilish yoki yolg‘on axborot tarqatish kabi harakatlar turli huquqiy oqibatlarga olib kelishi mumkinligini tushunadi.

Shuningdek, huquqiy madaniyat yoshlarni o‘z huquqlarini noqonuniy yo‘l bilan emas, balki qonuniy vositalar orqali himoya qilishga o‘rgatadi. Bu esa jamiyatda qonun ustuvorligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Huquqiy madaniyatni shakllantirish faqat maktab yoki akademik litseyning vazifasi emas. Bu jarayonda oila, ta‘lim muassasalari, davlat tashkilotlari va butun jamiyatning hamkorligi muhimdir. Oilada bola huquq va majburiyat tushunchalarini

anglab boradi. Ta'lim muassasasida esa uning huquqiy bilimlari tizimli ravishda rivojlantiriladi.

3. Yoshlar va qonun oldidagi mas'uliyat

Huquqlarga ega bo'lish bilan birga, inson zimmasida muayyan majburiyatlar ham mavjud. Yoshlar ham qonunlarga rioya qilishi, boshqa shaxslarning huquq va erkinliklarini hurmat qilishi, jamiyatda belgilangan tartib-qoidalariga amal qilishi lozim.

Mas'uliyatli yosh o'z xatti-harakatlarini nazorat qila oladi va qaror qabul qilishdan oldin uning oqibatlarini o'ylaydi. Bu sifat nafaqat huquqiy, balki ma'naviy jihatdan ham muhimdir.

Ayniqsa, voyaga yetmagan yoshlar bilan bog'liq huquqiy masalalarda ota-ona va ta'lim muassasalarining roli katta. Yoshga uning huquqlarini tushuntirish bilan birga, huquqiy majburiyatlarini ham sodda va tushunarli tarzda tushuntirish zarur. Chunki huquqiy savodxonlikning asosiy maqsadi jazodan qo'rqitish emas, balki qonunga hurmat ruhini shakllantirishdir.

4. Yoshlarning jamiyat hayotidagi ishtiroki

Bugungi yoshlar jamiyatdagi turli jarayonlarda faol ishtirok etish imkoniyatiga ega. Ularning ta'lim, fan, madaniyat, sport, texnologiya va boshqa sohalardagi faolligi mamlakat taraqqiyotiga o'z hissasini qo'shadi.

Jamiyat hayotida faol ishtirok etish yoshlarning fuqarolik mas'uliyatini oshiradi. O'z huquqlarini biladigan va jamiyatdagi muammolarga befarq bo'lmagan yosh kelajakda mas'uliyatli fuqaro bo'lib shakllanishi mumkin.

Shu nuqtai nazardan, yoshlarni nafaqat qonunlarni o'rganishga, balki ularning mazmunini tushunishga va hayotiy vaziyatlarda qo'llay olishga o'rgatish kerak.

Huquq fanlarini amaliy misollar, munozaralar, sud jarayonlari modellashtirilishi va huquqiy loyihalar orqali o'rganish yoshlarning qiziqishini oshirishi mumkin.

5. Yoshlarning huquqiy savodxonligini oshirish bo'yicha takliflar

Yoshlarning huquqiy madaniyatini rivojlantirish uchun bir nechta yo'nalishlarga e'tibor qaratish mumkin.

Birinchidan, ta'lim muassasalarida huquq fanlarini amaliy mashg'ulotlar bilan boyitish zarur. Oddiy nazariy ma'lumotlardan tashqari, kundalik hayotda uchraydigan huquqiy vaziyatlar muhokama qilinsa, o'quvchilarning mavzuga qiziqishi ortadi.

Ikkinchidan, yoshlar uchun huquqiy ma'lumotlarni sodda va tushunarli shaklda yetkazish muhim. Internet va ijtimoiy tarmoqlardan foydalanib, yoshlar uchun qisqa huquqiy videolar, infografikalar va tushuntiruvchi materiallar yaratish mumkin.

Uchinchidan, yoshlarning o'z huquqlarini himoya qilish mexanizmlarini bilishiga e'tibor berish kerak. Yosh inson huquqi buzilgan holatda qayerga murojaat qilish, qanday tartibda ariza berish va o'z manfaatlarini qanday qonuniy himoya qilish mumkinligini bilishi kerak.

To'rtinchidan, ota-onalar va pedagoglarning huquqiy savodxonligini oshirish ham muhim. Chunki yoshlarning huquqiy tarbiyasi ko'p jihatdan ular bilan muloqot qiladigan kattalarning huquqiy bilimiga bog'liq.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, yoshlarning huquq va erkinliklarini ta'minlash hamda ularning huquqiy madaniyatini rivojlantirish jamiyat taraqqiyotining muhim shartlaridan biridir. O'z huquqlarini biladigan, qonunlarga hurmat bilan qaraydigan va o'z majburiyatlarini anglaydigan yoshlar huquqiy davlat va fuqarolik jamiyatining rivojlanishiga munosib hissa qo'sha oladi.

Yoshlarning huquqiy savodxonligini oshirish bir martalik tadbir emas, balki doimiy jarayon bo‘lishi kerak. Bu jarayonda oila, ta’lim muassasalari va jamiyatning hamkorligi katta ahamiyatga ega.

Bugungi yosh — ertangi mutaxassis, fuqaro va jamiyatning faol a’zosidir. Shuning uchun yoshlarning huquqlarini bilishi va ulardan oqilona foydalanishi kelajak uchun mustahkam huquqiy poydevor yaratadi. Huquqini bilgan yosh o‘zini himoya qila oladi, boshqalarning huquqlarini hurmat qiladi va jamiyat oldidagi mas’uliyatini chuqurroq anglaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. “Bola huquqlari to‘g‘risida”gi BMT Konventsiyasi. – Nyu-York, 1989.
2. Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi. – BMT, 1948.
3. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Yangi tahrir. – Toshkent, 2023.
4. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
5. O‘zbekiston Respublikasining “Yoshlarga oid davlat siyosati to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2016.
6. Saidov A.X. Huquqiy madaniyat va huquqiy tarbiya. – Toshkent: Adolat, 2019.